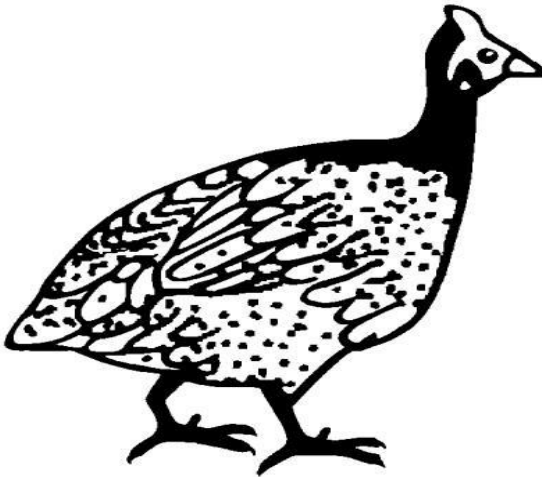

FAWONNÌFÀ

Honnɔ-cótrá

Kutayieti kuu do tanni kà dikònnì m bo masàà. Damɔnni kà o mɔɔ dɔ̀̀ damarà kà da hã mudaa, kàà daa a kú.

Ka Mpo wómmú dá yítá kákuata katenka menka kpee dà, kántú o nu ndua Tabàtá. Kà iwũã imɔɔ mpɛ̀nku koo béku, kasá ò cɔ́ yatóntuà yatããti ka baa dá nyia ka na n commú. Iwũã ì̀ dà pɛ̀ɛta imɔɔ ì̀ kú ma.

Ta mɛɛ ntóó ma kakũũ kaberi kayo diyie mɔri dá mbo kà fakpããnfà kèè kayítá kabááti ka bo pɛ̀ɛta ò duà dii màà. Fà yèè koo dɔɔ kadee ka bee mbeka tawòntà tà dà pī mmù, kámpɛ̀nka.

Tawòntà dá beka fakpããfa. Kpããnfà yé a kuari kà kà a'yàmmà dò matonnimà kà fakpããfà dà n'nápo ndú kákuata oponkuori cia nka kákuo n'yùtì ká naa pika ta tisàantì. Kà tawònta dá wéntá fakpããfà yuu bee hã bà tiyùtì ka dá daa kádro kákú kà fakpããfa túóta káko kabénna kádi.

Fakpããfà fɛɛ na tawòntà macii.

Hondo-cótró

Opæetõnti ne tiyũõnti.

Dihee mari mieke nke dikonni do tannime kè dè nfuuti mesàà binitibè bemɔɔ. Kesõ tiyũõnti matì bo de kó diheè kebo tinàà keyo titɔbè túmu mesàà. Ti'yemmè dò bèè wúó kè bembe yí piéte mudii, tiyũõnti kpere ne bo ndomme. Memme ti tiemme titɔbè kedò : ti tannè dihee mieke kémjóte, diheè kpere menke yo tõnnemu dikpàà mieke.

Bè me nyite be'hee kéntati dihee. Ke ní ya bà wè ke dò : ti tati dihee ndi ke yi yé kuce keyē ti yí wúómmè, ke bè mbe benkuté hárì kè bèè tuòke diheè.

Bè tuòke memme kebeke be beri diimàà mudii kefiiti, kè bèè bè tɔ osapàà mɔɔ borè wèè beri, yewe yemɔɔ kefiiti. Kè de ko tiyũõnti kari-karoo kè mesémmè pí osapàà koo be pã mudii kè bè di kesánté mesàà. Ke n náá be'màà ketú : ti ténke yi kũnti ti'cie.

Osapàà bè duɔ mudii, yewe maye keténke yí mbè duò, kè dikõnni wēte ke be pí.

Kè opɛɛtɔ̃nti mɔɔ tanni dɛborɛ kɛ bo di kɛ bɛ pã sipisidiɛ (100F) kɛdɔ̃ : totɛnɛ kɛdi ; kɛ diwɛɛ bɛ pí mɛsàà kɛ bɛɛ sãntɛ opɛɛtɔ̃nti wenwɛ. Yɛwɛ yɛmɔɔ k'oopɛɛtɔ̃nti wenwɛ mbɛ pãã idííti kɛ bɛ yonnɛ.

Diyiɛ mari k'oopɛɛtɔ̃nti wenwɛ né bɛ sootɛ kɛdɔ̃ n tone fedííɛ kɛta kɛdi. Ò bɛé mɛmmɛ kɛ yí nduɔ́. Omɔɔ fedííɛ. Tiyũɔ̃nti mɛ nyíte bá kù ku'yɛmmɛ tú o bo nduɔ yie nwɛ fedííɛ kɛ kutɛku mɛ ntú. Bɛ ta dɔ̃ mɔ̃nni kɛdi kɛdɛɛ kɛ kumaku dɔ̃ : wɛɛ tɔ fedííɛ wɛɛ yieti kɛ tí yɛ. Ti dɛ nkɛtɛ kennáá tima-timá kɛ yie n tú nyi tɔ, k'ootɔɔ tú nyi tɔ fedííɛ. Kɛ kumaku dɔ̃ : wɛɛ cɔɔtɛ fedííɛ wɛɛ yieti kɛ kuyìnkù bo ti kuɔ. Di kpànni dɛ nkɛtɛ tiyũɔ̃nti cuokɛ, k'oosapàà bɛ bɛti kɛ bɛ yí bɛmá-bɛmá kɛ yi nkpaá nɛɛti. Dɛɛ tɛ kɛ tiyũɔ̃nti yi dɔ́ kɛ mbo demarɛ tidie (02) kɛmɔ̃ntɛ.

Hondo-cótró

Onìtì nè temòtè.

Onìtì mɔɔ wee do bo kém̄m̄ɔke temòtè. Ke níí kōti kupaku kè temòtè neé. Diyiè mari k’oo tó kōte kupaku kénkúúti kè temòtè duó diteyúú.

Memme ò kɔtenimè kéwaan dinuɔ kepúnné kéwēte kénkúúti, kè deè pēēté ò bo kɔtemè kéwéé dinuɔ. Ò kɔteni ò dī mōnnì kensí dinuɔ cósóté ke naa dikōnni kè temòtè ba duɔ diteyúú, k’oo mieke nè yènní k’oo náké temòtè kèdò : à kōmu tú òmmu k’aa duɔ kè dinuɔ cósóté-cósóté mie mboti ké tē poté.

Diyiè teri kè bè to kōte, k’oo to waa dinuò ke púnné ké kɔte kèmpí o’tōmmú. Kè dinuò bi kè temòtè kɔte ké ò pùté ke túóté disìé ké ò káté-káté, ke s̄nko te’yiè o kpaá kúúti dè kédò : nto dinuò, ò bi mu. Onìtì wenwe yííní o’yuu kè ns̄ó o’mòtè tee náá memmè ke bōnto o’kãà ke ò muceé. Ó me ncooti ke máánè o’paakōtitɔ mō k’oo kūntíní o’paku ketɔ didabòri. Kécómmɔ kèbeke o’noɔpo kédò : dè òmmè k’aa cokù kebiètì mie.

K'oo d̀̀ : die d̀̀ yi d̀̀ kádáátí kébée. Nkōti kupaku nku kenεε ǹ̀ m'm̀̀t̀̀e ke p̄nné dinù̀ kekote kekúúti k̀̀ dinù̀ bi k̀̀ m'm̀̀t̀̀e di k̀̀t̀̀é-k̀̀t̀̀é ke k̀̀te kenduó ké nnè depe ke me ncokù. K'oo ǹ̀po d̀̀ : sãã ndaa ? K̀̀ titeti kpaá f̄ oǹ̀tikóti a cokù ǹ̀ t̀̀. Ò kpaá me nnáa ò t̀̀ diì dab̀̀ri béenni o'ỳ̀ù̀ ỳ̀nk̀̀ kéd̀̀ : k̀̀ f̄f̄ do nwe a ỳ̀m̀̀. K'oo m̀̀nke b̀̀ntoo ké d̀̀ o kó muceé.

Dèè te k̀̀ d̀̀ di om̄̄ k'oo cókù yoo ò áárì a baá ò daa yoo à ò s̀̀nk̀̀ri k̀̀ d̀̀ d̀̀ ỳ̀ t̀̀ mumam̀̀.

S̄́nwãku O. Antuanni

Hondo-cótró

Kupaku yiè nè diyùù.

Okpààti mɔɔ weè do duɔ tikomááánti, kè diyúú né nkòrì keyuuku de kó tikumááánti yewe yemɔɔ. Bá dìi yie kupaku baa yɔɔmu dè humè. Ke diyie mari né mbo k’òò kpààti díí ke bo ya wèè hu o’komááanti.

Memme diyúú me n dentemè mukománhuù. Kè dìi tuɔkení kènhu kè kupaku yiè. Yenni ò sòrì dè.

Kè diyúú ò dò sīmmu fenɔnfè ké dò : hùrà muceé kè kupaku yiè dò o’kɔmu kè bè dò betɔbè dùrì.

Diyúú wēēte dìi m̀nni ḱyá kupaku yie baa tūmmè ke yíé muceé ; ḱyè kupaku miéke, kè dì’yèmmè dò dì mè nyèmè kupaku miéke kupaku yiè bo yóó di’mubetìmù. Ke ns̄́ mpútì nwe. Kupaku yiè baa kpaa tūmmu k’oo yìikè s̀̀ fūba k’oo baa tūmu diyúú. Kè dii dekoo ditāri ýinkè kè kupaku yiè ba kpaa tū.

Kè dii s̄nkoo fewanfè ditāri ýinkè. Fewanfè yàni dìi m̀nni diyúú kè di yìikè s̀̀ kè fewanfè di beke kedò : n’koo dè domme-ni kuyie

cuokè ? Bá diyùù yí nna ke bo tēnné fewanfè timatì ; kè di kōmbùd̀t̀ duò mesàà kè di nùù d̀ : n k̀te okpà̀ti paku nku k'oo mbeti, kè n coké k'oo ntũ kè nyè o'paku mieke k'oo kpaa ke ntũ mme yí kpaa o'paku mieke.

Kè fewanfè mbo tēnné diyúú k̀do : a d̀d̀ d̀ kupaku mieke deè da tũ. Diyúú do yi yien ke dáa n di yee d̀ d̀d̀ mè kupaku mieke. Kè fewanfè fenfe nyé ketú okpà̀ti yí s̀nté kè di beti d̀ ta mè máa kupaku mieke.

Nambi Opera

Ondo-cótró

Tedahéētè ne te'pobè bedé.

Tedahéētè tæ̀ do po benitipobè bédé. Dìyìè mari ké né nkōti kupaku kényú o'pokú sámpó k'oo cɔɔ k'oo warí ké waare o'yuu k'oo yèmmè ò naatinè mesàà keyé o'tú mè o'pokù pànwè k'oo məkene diwèè mēdie o' yi ncɔɔ o'poku kóti ?

Be membaa ne kōtimu o'pokù nwenwe nè o'yanti. Bè kōti memmè kè be dɔ wee ndò ke niité kè bembe n tūnko. Ò nii memmè kédò kufōku omɔɔ kó kupaku miēke. Tè mè ndo kèduɔ ke baa te'pobè keyé tè yí məkemè tè bo yímè kédeete te'máà. Dè bo yìè ho kè te'pokù sàmpó tuakení ketù céi-céi-céi ketɔ menie o'dɔɔ kpéé k'oo yèmmè tú n'dɔɔ yèmmè bo cààrè kupaku miēke. Memmè tè tuakenimè o'dɔɔ dò dè kufōku kécómɔɔ.

K'oo dɔɔ bóóté kénwúó o'poku k'oo beke kedò : n'nuɔ bà nwūḡtému ?

K'oo mbo tete o'dɔɔ k'oo nùù dè : a'nuɔ munyi wūḡtè, you kè kupaku yie tuakení ì bo wūḡté kèpēēté yì dōmmù bàmbà mie ;

kékentoo kénkari fě̀ě̀ ke diwèè ò bo kupaku yiè bo tuakení mè kè tisonti kú.

O'pokù kótì tuakení dìi m̀nni k'òò tó bóóté ké nho wúó k'oo beke ò do yímè osámpódò kedò : m'pokù n'nuo bá nwũõtemu, k'òòpokú kuonko kedò : yoo n'dòò, dòò kéndó a kú bá kè dèè dɔri a'kònti yínkè a báá nampe, bá kè ticõõti taà a'nuo mieke, a bá nampe. Kupaku yiè bo tuakeni dìi m̀nni, ò bo yí tedahéétè kù kepããke, ke da deete ke bonto k'aà ne yité kédeetè a'hõnni. Nte ò duón yìi tie o'dòò k'òò yie ke mè d̀̀. Kupaku yiè tuakení dìi m̀nni kecómmoo kémpí o' kónni ké ku nho kédò : éé yòò, n'dahéétè kù kepããke, kekúútí kedee te kébontoo timútì mieke kètè yíte kecómmu kípí te'kónni kéntoti te'pobè yínkè. Dìi m̀nni ndi tè bantémè ketú a'pokù okóti bá ndonnè biti-bitì osámpódò kè yè mpète mùù fommu yien kó diyie mù tú m'pokù kóti kõmu mmu.

Dèè kpéé nte kèbèti a'pokù okóti kádonnè osámpódò. K'aà tũ mpuoké a'poku ketiwè bá k'aà d̀ á dente kèpuoke peu, a'pokù ketiwè yí d̀ á hò beti ke d̀ ò kóté. Dè kó fehonnifè ti duòn yii tie.

Ondo-cótró

Didobii nè dikūri de kó tinópotì.

Dikūri dii do kɔte di'nɔpo dote cie mudítípentimù. Kénakè o'nópo kedò : á mpente fedíífè sámpó. Kè nnanke fèn da ténné tehompùtè yìè. Memmè dotè yiemmmè kèpènte o'nópo fedíífè kè yewe nè mpēnkù kè kūri yí dɔɔri di soo nákeé tì.

Memme dotè yíme mbo kɔte mmómumu kécɔté n'díífè, ke né nii sǎnké ibí nyi máà teciéféte mieke keyé dikūri ne di'pokù bè do òò sɔrimè dikpaa mieke bè wúónni dii mɔnni dotè.

Tehompùtè tetè kè dotè wēteni kè kūri mbo ò ya k'oo die nke duunnè teciéféte, di ténke yí na ke bo coké keta dikpàà di òò ndòrimè yewe teyè. Ke di náké di'pokù kedò : nyo taanne n'yuu, bá nè n'tààke n'hókù mieke. A túóté mukámbaàmmu mùù kpeé ké mù nàà m'può yínkè, dotè bo nni nwúó kètú ditàri bè nàà dindi (kunàntèpiku). Yè a'dòò bore ?

Dote bekemè di tuɔkoo dii mɔnni. Kè kūri pokù mbo tete kedò : nyi yé a báá kɔteni ké nni nkɔnnè mpí dii mɔnni mutómú. Dotè mieke yonke k'oo conte mecāā ditàri dindi kèbɔntoo dikpáá mieke.

Kūri doroo òmònnì dikipáá miéke, ke báán kéhompe sámpó ke nè yènní di'hókù miéke. Kéketé kénkūntini teciéttè ké yà di'pokù nè dotè bè náámmè. Kédò dè dòmme die di bekemè. K'oopokù dɔ : dote wee cònte n'tári òmònnì nàà kebònto timúti miéke. Kè dote dè a'pokù yi dɔ ké nnáké n'díiti borè. Kè kūri dè : dotè mbo na ké dáá duɔ a'díiti a ne wammu m'poku tári k'oo duɔ kéccɔté a'díifè. Kè dè yí dɔ memmè m báá daa yietí. Memme dote kɔteme ditári dindi wammù ke mɔnté ke ketè di bo n tūmè ketenkè kè te yèmmè tū ditári dindi bo nta ketenkè, bá te yí nyà demare. Memme nè yie tɛdotè òò tūūtimè ketenkè kewanti kūri pokù kó ditári. Dɛ te kè bè tú kemieke kó mucɔntimù ti dɔdri : a bo pààmè a'kperɛ.

– VII –

Honnɔ-cótrá

Taposakóta mɔta tia yàà kɔta idɛ wammu dikpáá, káya didahěyenni mɔri kà di bo dimáá kada ka yà da bo mia yatããti yoo yanàà m bee naa pétá tikũntàà ?

Kà didahěyenni dá těnná tapokóta kádà : a tú nni mbo yatããti-yanàà timúti nɔnka súú nna ? Kà timúti těnná mɔka káda : fataafà mu nni ? kà fataaffà těnná timúti a tú nnu masàà kápíí dibónni nɔnka kúú ?

Kà dibónnaà těnná fataafà káda : fataafà a tú n kúú kuwuriku nɔnka nyà ? kà kuwuriku těnná dibónni mmu nnɔnka di mutũpóó nnáá ? Kà mutũpóó nná těnná kuwuriku káda : kuwuriku a tú á ndi fǔ nte dà mu'ya nnàà ?

Kuwuriku bee mpétá katěnná mutũpóó kayǎ kùù bee mu te bà.

- VIII -

Honnɔ-cótrá

Okpààti mɔɔ yee do bo kámɔka inààka o'cíátà miaka, kámɔka dà tamɔta.

Kayènka mɔnni dikootri báátí ni inààka kó mupímmù, kánceri ni mayɔmmà, di tóó nho dii mɔnni, kà okpàayi mɔta da hũũ... kà dikootri keè kacoka. Yadaarà yamɔɔ mia dikootri bee ya di bo yí mù kápí okpààti nààka. Diyie mari kà fawanfà báátí dikàtri. Dikàtri mee mbo dikootri cíáta cànku. Kà tamɔta ci da kó dikàtri dikootri kpéé.

Dikàtri yie kà fawanfà báátí, kà tamɔta boka, kà fawanfa dà fa tati dikàtri. Tamɔta da ndi dú má nda bo nɛeka ba di bo bà n'kuantidantɔɔ cíáta cànku. Kà fawanfa dà mbo daa kpee dimáyáá miaka kátua n'yuu kándo ntua yanua ka bo fítá.

Kà tamɔta yie káta kà ba cétá bà tuàka dii mɔnni dikootri cíáta, ka di beka fawanfà di fiiti mù kapika cùta dikàtri. Fawanfà dà Mpo mɔta yee tú nho tua dikàtri. Dikootri dà yámba ! Mú n toota, kà fawanfà toota dimáyáà kà tamɔta hã damiaka. Dikootri dà too ! Dà ná yie mma a bo nnáká mùù te kà nwãã kuata kándú kápí mmù okpààti nààka kàà baa wúó ka bee dɔɔ, a mɔka wã wutie ka bee dɔɔ kayenkà.

Tamɔta dà toò n'napo kootri tí ta dikpáá kà ndáá benka da kó itecĩã. Bà báátí káta dikpáà kà tamɔta o benka kà bà tũ kadeè kákonni taciáata ka tamɔta dà ti pétá damɔɔ dakpaa dàbee nni fawanfà kó diyuu, kà mutie n daka yie.

Dikootri cuo fawonfa ka bee nɔnka béé kà fà da mucee hùrà káta tifããti miaka. Tamɔta náka dikootri káda dà bee yóò a mà m bee nɔmma kacokù, mbo yɔmmu fawanfà ka fa pí ka dáá tuari. Tamɔnta tũnna fawanfa kà dà na mpóntoo.

Dɛɛ te ka tamɔta yua fawanfà.

– IX –

Honnɔ-cótrá

Fatúúfà fɛɛ do mɔka nà diyie dibànni ; kándo kakuata diyie cíáta ka di beka dibànni dii.

Fà yènta káncér’oo diyie cíáta kánsó di bááti kayēti ni, kà fatúúfà dà : n do kuari di a’bora nda kà diyie fa ténná káda : mbee wāã bááti kawēta kákonta, a bo ko mma kanaapika yíé nni. Kà fa ko kanaa pika wēteni kà di tú yàti. Memma yawe yamɔɔ, kánsó kuca fatúúfà ceriku kù yà kukodaakà cíáta píkù, fà pēnku kà takota fa yɔɔ. Ka ná beka fatúúfà diyie mari káda : A waa m ba ? Kà ndaa yɔɔ kàà pēnku yawe yamɔɔ ? Kà fa dò : mmɔka nà diyie ndi dibànni, ka ná ɔɔ kuat’oo kà di da di denka yànni ka n’kōnti na bi masàà. Ka kukodaaku dà : kà ndaa teenna kàà cɔɔta a’bànni á mpā ? Kà fà dà kà n teenna kà n cɔɔta m’bànni, ti bo tota.

Kà kukodaaku da mbo daa yenta, kàà kuò kadua kakèè nkua mma a yítá kacétá a bo di sǎntá mu.

Kà fatùùfa ko ká nkémú kukodaaku dabònni. Kukúnwentoo mɔnni kà kukodaaku yànni ta’dieku, kacómmú ditowaa káda : “Cetika dééhù” ta kua mma. Kà fà cétá kánsó diyie bee yànni di’cíáta miaka, kà fàà tar’oo ka di dɔɔ kà dà di miaka. Kà di beka

fatúúfà káda : yen daa yenta ? k'àà tuaka ni a ma ntuaka diì mǎnnì ?

Kà fatúúfà dà kukodaakù kuu nyènta dikúnwenni sèi-sèi kà mbo daa sǎntá kacɔta m'bànnì. Kà diyie nɔti pɛeka kà di náká fatúúfà káda ndaa yieti kukodaaku nku dibànni kàà túótá. Kà fà nkūnti ni káyà kukodaakù káda dɔnnè ká ku pí.

Diyie dii te kà fatúúfà pī takota dà mia nni.

Honnɔ-cótrá

Okpààti mɔ yee do bo kámɔkaa o sapàà k'òò wenni madia, kà banitibà ba mɔɔ nùn ho dú. Kà okpààti ná tíí dèè bo katenka yínka kádà yèè bo yoo o kó dibɔɔ di kà di kua yee bo konnà o k'óó sapàà.

Kà danenna damɔɔ benna kayīēka, kà tawòntà da okpààti mmi m bo yoo a'ɔɔ. K'òòkpààti dà kà da mando yoo kankèè kátúótá osapàà. Kà tawòntà ko kátúóta diyòrì, kápí kukodaakù, kápí difūtanfūnni nà fakúntaadeffa, kácūā diyòrì. Tà dèè kasóntoo okpààti ká dà okpààti benta dibàrì kà banitibà tíí, kanyoo a'ɔɔ kà bà kèè. Kà dà yenta k'ookpààti tìi banitibà kà tawòntà denta ni, kánkéri ni kabáátí diyòrì. Banitibà ta yà kapēnka daa bamɔɔ, kà tawòntà ta'yùikà sòò. Kà banitibà tú tipapáátì da ikondiè benna kayīēka kà Nkónsi yee bona káyoo dibɔɔ ? Ti bo da yà yíé ! Ta tuaka kà ba da wómmú báta dia.

Kà ta dà n'tàadenni dii cūā n'yòrì, mmèè bee wānni n dú kà di nú ndi ndiétì nà. Ta ma ntú kapānka yí kàntràmù dibɔɔ, ká da okpààti a'too nkémú n kó dimɔɔ. Da pānka di banitibà kà bà da kára, kà tà ceta ta'tōmmú, kádà “okpààti do yā ti o fùù dibɔɔ di yàà cetima ndeka fūū cēē”. Ka banitibà pānka pota tipíátì dà yabàrà, k'òòkpààti dà kémú dà mbee kèè ... Bà yí dìi mɔnnì yuo, kà Nkónsi yánka ceta ò do yí mù.

“Okpààti do yā ti o fùù dibɔɔ di yàà cetima ndeka fūū cēē”.

Takodaata ɔ be nceti mà deka, difūtanfūnni da fūū, kà fakúntaadeffa da cēē. Tawòntà baanta okpààti kee mà ká da kasínta katonkuda ta'máà.

“Okpààti do yā tí o fùù dibɔɔ di yàà cetima ndeka fūū, cēē”. Kà ditínni di mɔɔ yítá káta tihɔɔti kátekee tawòntà tú mù.

Dà na ndèè kà tawòntà na danenna damɔɔ kátúótá okpààti sapàà.

